

crkva u svijetu

PRILOZI

PAPA SIKSTO V. I HRVATI

Ratko Perić

Ove 1985. g. slavi se 400. obljetnica otkako je kardinal Felice Peretti od Montalta postao papom i uzeo ime Siksto V. Bilo je to 24. IV. 1585. U vrlo kratku luku svoje prvosvećeničke službe (1585—90) papa Siksto V. učinio je veličajna djela ne samo za Katoličku Crkvu nego i za Papinsku državu i za grad Rim. Evo kako bismo ga lakonski predstavili:

— Rođen je 13. XII. 1521. u Grottammareu u Jakinskoj Krajini u Italiji. Potječe iz siromašne obitelji. Kao dječak radio je seoske poslove. U 12. godini uzeo ga je ujak franjevac u samostan konventualaca. Bio je neobično nadarena duha. Doktorirao je iz teologije u Ferru 1548. Postao je glasovit propovjednik. Imenovan inkvizitorom u Mlecima 1557, savjetnik rimske inkvizicije 1560, opći zastupnik a kasnije i zamjenik generala Reda. G. 1566. postao biskupom sv. Agate Gotá u Kataniji, poslije administrator u Ferru (1571—77). Imenovan kardinalom s naslovom sv. Jeronima Ilirskoga (1570—85). Izabran za Papu i upravljao Crkvom do svoje smrti, 27. VIII. 1590.

— Po svome značaju bio je tvrd, uporan i nepopustljiv. A ipak je s time uspio povezati duh jednostavnosti, pobožnosti i plemenštine. Svoju je papinsku službu posvetio obrani vjere, obnovi Crkve i povećanju ugleda Svete Stolice i Papinske države.

— Nastojao je dati čvrst svetopisamski temelj bogoslovnoj nauci. Dao je objaviti izvorni grčki tekst »Sedamdesetorice« i njegov latinski prijevod. Jednoj je komisiji povjerio pripremu i objavljivanje Vulgate sv. Jeronima, uz kritička objašnjenja. Nastavio je reformu rimskog misala. Otpočeo izdavanja Bullariuma od Leona I. nadalje.

— Bio je veliki zagovornik i djelatnik katoličke obnove nakon Tridentskog sabora. Zauzeo se za pučku pobožnost, za čudoredno poboljšanje rimskog svećenstva, za samostansku stegu, za biskupsko i župničko opsluživanje zakona o stalnu boravištu. Uveo je biskupski pohod »ad limina«. Odredio je broj kardinala na 70. Uspostavio zakonik Rimske kurije, koji je ostao na snazi

punih 250 godina. Ustanovio 15 kardinalskih kongregacija, od kojih devet za duhovne, a šest za vremenite potrebe.

— Dovršio kupolu sv. Petra, sagradio papinsku palaču u kojoj i danas Pape stanuju. Podigao palaču na Kvirinalu, gdje borave predsjednici Talijanske Republike. Dovršio Sveto stepenište. Urbanistički dotjerao grad Rim. Dao podići brojne obeliske na rimskim trgovima, osobito je poznat onaj pred bazilikom sv. Petra.

Za nas je Hrvate Siksto V. značajan zbog dvije stvari. Prvo, postoji stalna predaja, i rimska, i domovinska i montaltska, o tome da su Sikstovi pređi porijeklom iz Dalmacije, točnije iz Boke Kotorske, iz mjesta Kruševica, sat hoda od Bijele prema unutrašnjosti. Sam otac Siksta V, rođen u Italiji, govorio je »ilirski«, odnosno »slavenski«, tj. hrvatski. Drugo, Siksto V. toliko je dobra učinio hrvatskoj zajednici u Rimu i Hrvatima općenito da mu hrvatski narod duguje posebnu zahvalnost i poštovanje. Ovaj bi članak želio potanje prikazati upravo te dvije činjenice.

I. HRVATSKO PORIJEKLO PAPE SIKSTA V.

a. Hrvatska vrela

U znanstvenoj historiografiji još nije do kraja raščišćeno u kojem je koljenu papa Siksto V. bio hrvatske krvi: u drugom ili u petom. Pristup toj problematici postao je težim pošto je ugledni njemački povjesničar papinstva, L. von Pastor, zaničkao slavensko podrijetlo Siksta V. Valja također istaknuti da se Siksto V. ni kao običan fratar konventualac, ni kao kardinal, ni kao Papa nije nikada izjasnio »Ilircom« (Hrvatom). Stalna *pisana* predaja o njegovoj krvnoj povezanosti po očevoj strani — majka mu je bila Talijanka — s hrvatskim narodom počinje kojih 30—40 godina nakon njegove smrti. Ta se predaja postojano čuvala u hrvatskoj Bratovštini i Kaptolu sv. Jeronima u Rimu, kao i u kronikama u domovini. K tomu valja dodati i stalnu predaju u Montaltu, u Markama u Italiji.

1. Ivan Tomko Mrnavić, šibenski kanonik, u Rimu od 1608. bio je u više navrata predsjednik Bratovštine ili Zbora sv. Jeronima (1615/16, 1624, 1626/27, 1630—32, 1635), postao je i biskupom bosanskim (1639—44); on u jednom svom djelu kaže da je Siksto V. »Ilir« (Illirico).¹ Mrnavić se nalazi u Rimu početkom 17. stoljeća te je kao član i pogotovo kao predsjednik hrvatske zajednice mogao biti obaviješten o Sikstovu podrijetlu iz »ilirskih« krajeva.

2. Antun Deodat-Bogdanović, rodom s Lastova, kanonik Kaptola sv. Jeronima (1626—56), znao je govoriti da se kardinal Felice Peretti, pošto je izabran za papu, htio prozvati »Ilir I.« (Illirico I). Tu je vijest bio prenio neki isusovac.² Međutim, ti su zapisi tek iz početka 19. stoljeća, ali se oslanjaju na svjedočanstva iz 17. stoljeća.

3. Jeronim Paštrić, svećenik splitske biskupije, član Zbora sv. Jeronima od 1650, kanonik Kaptola (1656—1700), sudjelovao je u burnom sporu (1651—56) koji je nastao u hrvatskoj zajednici u Rimu u povodu imenovanja, jednoga Slovenca, Ivana Krstitelja Jamšića, kanonika svetojeroniskog Kaptola. Paštrić je bio odlučan protivnik tog imenovanja. Stvar je iznesena na Rimski vikarijat, zatim na viši sud i konačno na vrhovni sud Sv. Rimske

¹ Usp. nepotpisan članak *Dei Vescovi di Cattaro*, u *Il Rammentatore Dalmatino*, Zadar 1862, str. 30.

² Usp. Arhiv Papinskoga hrvatskog zavoda (PHZ) sv. Jeronima u Rimu, *Storia di vario genere*, 17 b. Vidi J. BURIC, *Hrvatsko podrijetlo pape Siksta V.*, u *Hrvatska Revija* (Buenos Aires), 1/1960, str. 59; Isti, *Kanonici Hrvatskog Kaptola sv. Jeronima u Rimu (1589—1901)*, u *Radovi Hrvatskog Povijesnog Instituta u Rimu*, (1971), sv. III—IV, str. 111.

Rote. Rota je presudila da Jamšić nije imao potrebne uvjete za kanonikat, tj. niti je bio iz »Ilirske pokrajine«, niti je umio hrvatski.³ A ta je dva uvjeta postavio papa Siksto V. utemeljujući Kaptol sv. Jeronima. U jeku spora Paštrić šalje pismo hrvatskom banu (Nikoli grofu Zrinskom), gdje između ostaloga veli i ovo: »A Siksto V. papa, sretne uspomene, *vječna zvijezda hrvatskoga (ilirskoga) roda*, iz osobite pobožnosti i poštovanja, od malena, prema sv. Jeronimu, izvrsnu učitelju sv. Rimske Crkve, spomenutu je crkvu uzdigao na zbornu, a pokraj nje nalazi se gostinjac hrvatske nacije koji prima hodočasnike i bolesnike iz te pokrajine.«⁴ Paštrić ne razlaže, nego zanosno naglašava Sikstovo »ilirstvo« kao poznatu i općeprihvaćenu činjenicu. Uzima izraz »ilirski« u stilu ondašnjeg vremena, kad su pojmovi »ilirstvo«, »slavenstvo«, »dalmatinstvo« u Rimu bili identični s hrvatstvom u nacionalnom i zemljopisnom pogledu.

4. Isti Paštrić u svome spisu »O Lješiu gradu Dalmacije« odgovara učenicima svoga doba A. Kirchneru i L. Holsteinu, koji su tvrdili da se Lješ (Alessio) nalazi u Dalmaciji. Paštrić dokazuje da je taj grad u Albaniji. Povod raspravi bio je Albanac Ivan Pavao Trumsi, obraćenik s islama, koji se kandidirao za kanonika u svetojeronimskom Kaptolu. Paštrić odgovara da nitko drugi osim Hrvata (Ilira) nema prava na tu ustanovu prema nakani njezina utemeljitelja Siksta V. Evo teksta koji nas zanima: »Siksto V. papa, sretne uspomene, *podrijetlom od oca Dalmatinca*, crkvu istoga gostinjca, kojoj je kao franjevac bio kardinal naslovnik, uzdigao je na zbornu.«⁵ Ovdje je značajno da se prvi put kaže da je Sikstov otac bio Dalmatinac. Trebalo je baš to naglasiti, jer je Paštriću bilo stalo do isticanja Sikstova »dalmatinstva«, i u odnosu na Slovence i na Albance.

5. Prije konačne presude Sv. Rote o tome koje zemlje potpadaju pod Sikstovu »Ilirsku pokrajinu« Paštrić piše sucu Rote Jeronimu Prioliju, 18. VI. 1655. i veli da je »Papa mislio na pravu pravcatu Ilirsku pokrajinu u strogom smislu riječi, iz koje je potekao i sv. Jeronim, Dalmatinac, na čast kojega je nekoć sagrađena njegova crkva i poslije uzdignuta na zbornu, kao što je i otac istoga Siksta potekao iz Dalmacije, koja je u starini obuhvaćala dio zemlje u kojem se danas nalaze Dalmacija, dio Hrvatske, Bosna i Slavonija; toliko pokrajina obuhvaća pravi i posebni Ilirik.«⁶ Na ove tvrdnje o Sikstovu podrijetlu, koje Paštrić ovako sigurno i uvjerenost iznosi, nije bilo nikakvih prigovora ni s jedne strane u sporu.

³ O »svetojeronimskom sporu« vidi iscrpne studije I. GOLUBA, *Juraj Križanić i pitanje prava Slovenaca na svetojeronimske ustanove u Rimu*, u *Historijski zbornik*, XXI—XXII (Zagreb, 1968—69), str. 213—258; *Neki arhivski materijali o ustanovama sv. Jeronima u Rimu, ondje, XXIII—XXIV (1970—71)*, str. 346—361; *Nova grada o Jurju Križaniću iz rimskih arhiva*, *Starine*, knjiga 57, (Zagreb, 1978), str. 111—210.

⁴ Arhiv PHZ sv. Jeronima, *Suppliche D*, I. Izvornik: »Sixtus vero fe. record. Papa V. Illyricani generis aeternus (sic) sydus pro singulari devotione et reverentia ab ineunte aetate erga Divum Hieronymum S.R.E. eximium doctorem dictam Ecclesiam erexit in collegiatam, iuxta quam est Hospitale Nationis Illyricae pro peregrinis et infirmis ex ea Provincia in illo suscipiendis.« Na kraju pisma nadnevak od 23. V. 1654. prekrizhen.

⁵ Arhiv PHZ sv. Jeronima, *Romana canonicatus* (drugi dio), *Responsio H. Pastritii, De Alexio civitate Dalmatiae*. Izvorno: »Sixtus fel. record. Papa V. oriundus a Patre Dalmata, Ecclesiam eiusdem Hospitalis, cuius in minoribus erat Cardinalis Titularis, in collegiatam anno 1589... erexit«. Spis je pisan poslije 1655. a prije 24. IV. 1656. kad je donesena konačna presuda u vezi sa zemljama Ilirika, jer se u dokumentu spominju prethodne presude Rimske Rote: 15. V. 1654, 25. VI. i 10. XII. 1655.

⁶ Arhiv PHZ sv. Jeronima, *Storia di vario genere*, 19. Izvorno: »Pontifex intellexit de vera et propria Provincia Illyrica stricto modo sumpta, ex qua ortus est tum Divus Hieronymus Dalmata, ad cuius honorem fuit olim aedificata dicta eius Ecclesia et postea erecta in collegiatam, tum quia pater

6. U svome spisu sastavljenom prije 1656. Paštrić odgovara na sumnju ili upit što se misli pod pravom pokrajinom ilirskog naroda prema buli kojom je Siksto V. ustanovio Kaptol sv. Jeronima za »osobe iz Ilirske pokrajine, ili inače podrijetlom odatle, ali da znaju hrvatski jezik«. I nadovezuje: »Budući dakle da je gostinjac osnovao jedan Dalmatinac 1475. za posebnu naciju Dalmacije, kako je spomenuto, sigurno je da je Siksto V, kojega je otac došao iz Dalmacije u biskupiju Fermo, imao očitu nakanu da podigne spomenutu zbornu crkvu za pokrajinu Dalmaciju, shvaćenu u riječima 'ex ea Provincia', pojedinačno uzetu.«⁷ Paštrić opet naglašava »dalmatinstvo« hrvatskih ustanova i dalmatinsko podrijetlo Sikstova oca, kako bi se isključila svaka sumnja da bi druge nacije mogle imati udjela u Bratovštini i Kaptolu. Dapače, netočno tvrdi da je »gostinjac osnovao jedan Dalmatinac 1475. za posebnu naciju Dalmacije, misleći vjerojatno na velikog dobročinitelja hrvatskoga gostinca, Fantina Zatonjanina iz Trogira koji je skupio i od sebe darovao oveću svotu novca za proširenje samoga gostinca.«⁸ Pravni utemeljitelj gostinca jest papa Nikola V. bulom »Piis fidelium votis«, od 21. travnja 1453. godine,⁹ a darovatelji i dobročinitelji gostinca bili su Hrvati iz svih hrvatskih krajeva.¹⁰

7. Spomenuti Jeronim Paštrić u svom »Izvjestaju o stanju i prihodima gostinca 1659.« kaže i ovo: »Godine 1589. Siksto papa V, sv. usp., iz temelja je obnovio spomenutu crkvu sv. Jeronima, nekadašnji svoj naslov, s različitim predivnim slikama, među kojima je na mnogim mjestima dao ugraditi svoj grb i još samo grb kraljevine Dalmacije, uzdigao ju je na zbornu te iz ljubavi koju je imao prema ilirskoj naciji, iz koje su njegovi predci vukli podrijetlo, ustanovio zastalno arhiprezbitera, šest kanonika i četiri prebendara.«¹¹ Kad je prošla opasnost po svetojeronimske ustanove, jer se Sv. Rota 24. travnja 1656. izjasnila o granicama »Ilirske pokrajine« (Dalmacija s Istrom, Hrvatska sa Slavonijom i Srijemom, Bosna i Hercegovina), Paštrić više nema potrebe naglašavati da je baš otac Siksta V. iz Dalmacije. On govori o Sikstovim »predima« koji su potekli iz »ilirске nacije«.

eiusdem Sixti ortum habuit e Dalmatia, quae antiquitus continebat illum tractum terrae in quo hodie comprehenduntur ipsa Dalmatia, pars Croatiae, Bosnia ac Slavonia (ove dvije posljednje pokrajine u izvorniku precrtane), et totidem regiones amplectitur proprium et particulare Illyricum.«

⁷ Arhiv PHZ sv. Jeronima, *Storia di vario genere*, 26. Izvorno: »L'Hospitale dunque, essendo stato fondato da un Dalmatino del 1475 per la Nazione speciale di Dalmatia, come sopra, certo è che Sisto V. il cui padre venne da Dalmatia nella Diocesi di Fermo, hebbe intentione evidente di erigere la detta Collegiata per la Provincia di Dalmatia, intesa nella parola 'ex ea Provincia', singolarmente proferita.«

⁸ Usp. I. ČRNČIĆ, *Imena Slovcjenin i Ilir u našem gostinjcju u Rimu poslije 1453 godine*, u *Rad.*, knjiga 79 (Zagreb 1886), str. 44; L. JELIĆ, *Hrvatski zavod u Rimu*, Zadar 1902, str. 23—24; talijansko izdanje *L'Istituto Croato a Roma*, Zadar 1902, str. 25.

⁹ Kopija bule Nikole V, na pergameni, u Arhivu PHZ sv. Jeronima, u Paštrićevo vrijeme bila je krivotvorena u ovim riječima: »Dalmatiae et Sclavoniae nationum« promijenjeno u: »Dalmatiae seu Illiricae nationis«. Vidi o tome F.S.I(VANČIĆ), *La Questione di S. Girolamo dei Schiavoni in Roma in faccia alla storia e al diritto*, Roma 1901, str. 47—64. Kopija koja odgovara originalu bule čuva se u Vatikanskom arhivu, *Supplicat. Regest. nr. 458*, ff. 268—269.

¹⁰ Usp. I. ČRNČIĆ, *Prilozi k Razpravi Imena Slovcjenin i Ilir u našem gostinjcju u Rimu poslije 1453 god.*, *Starine*, knjiga 18 (Zagreb 1886), F. S. IVANČIĆ, *nav. dj.*, *Documenti*; L. JELIĆ, *nav. dj.* (talijansko izdanje), *Acta Hieronymiana*.

¹¹ Arhiv PHZ sv. Jeronima, *Storia di vario genere*, 5a: *Informatio de statu et redditibus Hospitalis, anno 1659. facta a Hieronymo Pastritio*, kopija iz prošlog stoljeća. Na str. 9a čitamo: »Dall'anno 1589 Sisto di felice memoria Papa V.to dalle fondamenta riedificò la detta Chiesa di S. Girolamo olim

8. U jednom svom kasnijem spisu, 1690, Paštrić također govori o Sikstovu podrijetlu Perettijeve »kuće«: »...1589. Siksto V, papa, Markežanin iz Montalta, iz kuće Peretti, koja vuče podrijetlo iz ilirske nacije, konventualac, naslovnik spomenute svetojeronimske crkve...«¹² I ovo svjedočanstvo kaže da je Paštrić pobustio u svojim nekadašnjim tvrdnjama o dalmatinstvu Sikstova oca. Zanimljivo je u svemu tome da Paštrić nigdje ne spominje iz kojega je mesta bio Sikstov otac ili pradjed. Neke Paštrićeve zabilježbe o tome, kako nam ih prenosi I. Kapor 1819. godine, do nas nisu dospjele.¹³

9. Andrija Zmajević, Bokelj, pitomac Propagandina zavoda u Rimu, opat sv. Jurja u Perastu (1656—71), nadbiskup barski (1671—94) u svome djelu »Državi slavnoj« 1675. donosi ovaj podatak o našem Papi:

»Siksto V. Papa, god. 1585.

U Montaltu mjestu Marke Jakinske porodi se od ubozijeh roditelja, Dalmatinca oca iz Kruševica, sela u Boci od Kotora, ne daleko od Perasta, našega mjesta, gdje i današnji dan Pavića kuća zove se, i vide se u nie ljudi niemu prilični, i Talijanke matere. Budući najprvo redovnik S. Franćeska radi mudrosti i dobrote njegove svaku oblast i zapovijed ima. Kardinal sv. Crkve potom toga učinjen, na 24. travnja ove godine na pristolje sv. Petra siede. Crkvu sv. Jerolima u Rimu svomu narodu slovinskomu plemenito iznova ogradi i nareši.«¹⁴

Ovdie se prvi put spominje mjesto Kruševice, odakle bi bio podrijetlom Sikstov otac. Dvojica Bokelja, pravoslavac Šerović i katolik Butorac, poslije dubrovački biskup, opširnije su se osvrnuli na ovaj Zmajevićev podatak.

— Petar Šerović proučavao je kruševičku predaju o Paninu podrijetlu i došao do ovih zaključaka: Sikstov je otac rodom iz Kruševica. Njega su katolički misionari odveli u Kotor, a iz Kotora u Italiju. Kruševice su, dodate, oduvijek bile pravoslavne i srpske, stoga je i Sikstov otac bio pravoslavni Srbin: »Na Kruševicama bijahu svi seljani slavni Srbi, kao što su i danas, te nije bilo stanovnika kakve druge vere i narodnosti, kao što ih nema ni danas, niti je bilo ikakve druge crkve osim pravoslavne.«¹⁵ Pisac se poziva na Zmajevićev izvještaj Kongregaciji za širenje vjere u Rim iz 1656. Prema tom izvještaju, kaže Šerović, u nekim selima koja je Zmajević pohodio »žive samo katolici, u nekim katolici povezani sa 'šizmaticima', kako on naziva pravoslavne, a u nekima pak, među kojim spada i selo Kruševice, sami

suo titolo con diverse bellissime pitture, fra queste fece in molti luoghi inserir la sua arma e quella del Regno di Dalmazia solamente, la eresse in Collegiata e per affetto che aveva verso la Nazione Illirica dalla quale gli antenati del medo Pontefice traron l'origine, istituì un Arciprete, sei Canonici e quattro Chiericati pernetti.«

¹² Sojs u Vatikanskoj biblioteci. *Borg. Lat. 493. f. 10 r*: »... del 1589 Sisto Papa V. marcheggiano da Mont' Alto della Casa Peretti che ha origine dalla Nazione Illirica, in minoribus Titolare della detta Chiesa di S. Girolamo...«

¹³ Usp. Arhiv PHZ sv. Jeronima, *Storia di vario genere, 17 b*.

¹⁴ A. ZMAJEVIĆ, *Daržava sveta slavna i krenosna carkovnosa lietomisa trudom Andrie Zmaievichia, god. MDCLXXV (1675), na str. 872, ovako piše: »V Montaltu mjestu Marke Jakinske porodise od ubozijeh roditeglia Dalmatina Oca iz Krusevica sella u Boci od Kotora, ne daleko od Perasta, nascega mjesta, gdje i danasceni dan Pavichia kuchia zouese i uideuse u gnie gliudi gnjemu prilični, Italijanke Mattered. Buduchi najparvo redovnik S. Franćeska radi mudrosti i dobrote gnjegove suaku oblast i zapovjed ima. Kardinal s. Crkve potomtoga ucinen, na 24 Trauna ove gode na pristoglie s. Petra siede. Carkuu Suetoga Jerolima u Rimu suomu Narodu Slouinskomu plemenito iznuia ogradi, i nareši.« Rukopis Ljetopisa nalazi se u Arhivu Arheološkog muzeja u Splitu. *Il Rammentatore Dalmatino, Zadar 1862, str. 32, donosi nešto drukčiji tekst.**

¹⁵ P. D. ŠEROVIĆ, *O poreklu pape Siksta V. u Zastava, Novi Sad 1921, br. 295, str. 1. (Prijepis teksta dugujem dru Tihomiru Vejnoviću iz Novog Sada).*

pravoslavni — soli shismatici».¹⁶ Prema tome Sikstov je otac »morao biti porijeklom pravoslavni Srbin kao što su bili u ono doba svi stanovnici sela Kruševica i kao što su i danas«.¹⁷

— Pavao Butorac prvi je upozorio na taj proizvoljni i nategnuti zaključak. Proučivši što je stvarno Zmajević pisao Propagandi, autor kaže da se iz toga izvještaja »ne da zaključiti da su Kruševice u Zmajevićevo vrijeme bile nastavane čistopravoslavnim žiteljstvom. Zmajević naime spominje sela gdje on vrši pastvu zbog nestašice svećenstva. U te ubraja i Kruševice. Ali ne spominje imenom u kojim mjestima obitavaju sami pravoslavni, a u kojima su katolici pomiješani sa pravoslavnima. On ovako nadovezuje, pošto je nabrojio sela po imenu: 'U nekima od spomenutih sela obitavaju sami raskolnici, a u nekima katolici pomiješani sa raskolnicima; a broj je katolika daleko ispod raskolnika.'«¹⁸ I Šerović i Butorac prihvaćaju Zmajevićev izvještaj o podrijetlu Sikstova oca iz Kruševica. Razilaze se u tome što prvi proizvoljno tvrdi da je Sikstov otac bio pravoslavne vjere, a drugi upozorava na takav netočan zaključak.

10. Andrija Kačić Miošić u svom »Razgovoru ugodnom« 1756. govori o Sikstu V. koji je »od Buke Kotorske, iz Kruševca, Slovinac, Dalmatin, kako svidoe njegova pisma, koja se u Vatikanu u Rimu nahode. Ko ne viruje, neka pođe štiti«.¹⁹ Šerović je cio svoj prvi članak o porijeklu Siksta V. posvetio upravo toj Kačićevoj rečenici. Na jednom mjestu veli da je talijansko svojatanje Siksta »navelo Kačića koji je, kao poslanik sv. Stolice za Bosnu i Hercegovinu, bio u Rimu vrlo uvažena ličnost, da potraži u Vatikanu o tome dokaze, te kada ih je našao i uverio se, da je bio zaista poreklom iz Kruševiča u Boki Kotorskoj, to kategorički tvrdi i svakoga ko u to ne bi verovao, da bi se uverio, upućuje u Vatikan gde se nalaze Sikstova 'pisma' koja to svedoe«.²⁰ Nije poznato da je Kačić ikada bio »poslanik sv. Stolice za Bosnu i Hercegovinu«, niti je istina da je on ikada čitao Sikstova »pisma« u kojima bi Papa govorio o svome slavenskom podrijetlu. Ta se pisma ne »nahode« u Vatikanu, barem do sada nisu pronađena. Kačić je skupljao narodno blago te je u duhu ondašnjeg vremena smatrao Slovincima čak i Aleksandra Velikog i Dioklecijana i Konstantina... Kačićevo je svjedočanstvo o Sikstovu »slovinstvu« bez znanstvene vrijednosti, ali služi kao narodna predaja.

11. U jednom spomenspisu koji je Kaptol sv. Jeronima predao pokrovitelju Bratovštine, oko 1775. godine, u povodu molbe svećenika Josipa Boghettija, podrijetlom Dubrovčanina, rodom iz Ankone, koji nije znao hrvatski, a želio je biti član Kaptola, čitamo ove riječi: »Siksto V. sv. usp. ilirskog podrijetla, na veću slavu Božju i da u Rimu uvijek bude svjedočanstvo njegove pobožnosti prema slavnom sv. Jeronimu iz ilirske nacije, nije samo iz temelja obnovio crkvu koja pripada našoj naciji, nego nije želio da se u nju

¹⁶ Ondje. Vidi također P. D. ŠEROVIĆ, *O porijeklu pape Siksta V.*, *Narodna starina*, Časopis za historiju i etnografiju južnih Slovjena, knjiga IX. (Zagreb 1930), str. 213.

¹⁷ D. P. ŠEROVIĆ, *O porijeklu pape Siksta V.*, str. 213.

¹⁸ P. BUTORAC, *Porijeklo Siksta V.*, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, Split 1932, sv. I, str. 309—310. Butorac krivo veli da je Zmajevićevo pismo iz 1661. godine (ono je iz 1656). Donosimo izvorni tekst iz D. FARLATTI, *Illyricum Sacrum*, Mleci 1800, sv. VI, str. 505: »... curae meae commendatas habeo, et sunt Morigina, Costagnizza, Crusovize, Josciza, Glogovaz, Crovilla, Velihinichi, Grahovaz et quaedam aliae simul cum civitate Turcarum Castrum Novum dicta... In quibusdam ex dictis villis habitant soli schismatici, in quibusdam vero Catholici permixti schismaticis; numerus vero Catholicorum schismaticis valde inferior est.«

¹⁹ FRA ANDRIJA KACIĆ MIOŠIĆ, *Razgovor ugodni naroda slovincskoga*, Zagreb 1896, izd. Hartman, str. 15. U novijim izdanjima, na pr. u *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knjiga 21, Zagreb 1967, taj je dio ispušten.

²⁰ P. D. ŠEROVIĆ, *O poreklu pape Siksta V. Zastava*, br. 296, str. 1.

pripuste drugi osim 'osoba ilirske (hrvatske) nacije, odnosno i onih drugdje rođenih, ali istoga ilirskog jezika i govora'.²¹ Ovdje se kanonici posebno bore da u Kaptol ne budu pripušteni oni koji ne znaju hrvatski jezik. A Boghetti ga nije znao. Zato se pozivaju na Sikstovu konstituciju i na njegovo »ilirsko« podrijetlo.

12. U vrijeme Rimske Republike (1798—99) svi su stranci morali napustiti Rim. U povodu toga kanonici hrvatskog Kaptola uputili su pismo »Građaninu ministru unutrašnjih poslova« Republike, u kojemu ovako počinju: »...Kanonici crkve sv. Jeronima ilirske nacije, dok se dužnim poštovanjem pokoravaju zakonu da moraju izaći iz države Republike, jer su Dalmatinci, iznose da je njihova crkva od početka bila nacionalna crkva kao što su i one Brešanà i Bergamaskà i druge slične nacionalne (crkve). Iznose također da je *Siksto V., podrijetlom Dalmatinac*, nju uzdigao na zbornu, doznajući joj kao prihod Kaptola tri dobra izvan države Republike: u Milanu, Bergamu i u Padovi.«²²

13. Korčulanski svećenik Ivan Kapor, kanonik Kaptola sv. Jeronima (1805—49) u svojim sažetim »Vijestima« od 31. V. 1819. o povijesti hrvatskih ustanova u Rimu prenosi nam značajno svjedočanstvo o Sikstu V. iz 17. stoljeća:

»Fra Felice Peretti od Montalta, iz Jakinske Krajine, redovnik sv. Franje, konventualac, bio je imenovan kardinalom po svete uspomene Piju V. dne 24. ožujka 1568, te je uzeo sebi naslov sv. Jeronima, obdarivši pritom crkvu različitim darovima. Otac Perettijev rodio se u selu Kruševac (u talijanskom jeziku to znači Peretto), u Boki Kotorskoj, u Dalmaciji, na području *ondašnjeg* turskog Herceg-Novoga nedaleko Perasta. U tom je selu u Paštričevo vrijeme bilo potomaka spomenutoga Perettija (tj. kardinalova oca), koji su se zvali Papali, a koji su tvrdili, da imaju predaju od svojih roditelja, da su oni poznavali oca Perettijeva, naime djeda Siksta V. Istu stvar potvrđuje i mons. Andrija Zanović (!) iz Perasta, nadbiskup barski, u životu Siksta V. Kardinal Peretti bi izabran poslije za papu i prozva se Sikstom V, za uspomenu na Siksta IV, koji je bio istoga franjevačkog reda kao i on. Antun Deodati, četvrti natpop crkve sv. Jeronima, znao je reći, da se je spomenuti papa najprije htio prozvati imenom Ilir Prvi, imajući u vidu podrijetlo svojega oca, ali kako je bio rođen u Picenu, odvratili su ga od toga, da ne oduzima časti vlastitoj domovini, kako je to iznio jedan otac isusovac.«²³

²¹ Arhiv PHZ sv. Jeronima, *Storia di vario genere*, 16. Izvorno: »La S.M. di Sisto V, d'origine Illirico, a maggior gloria d'Iddio et affinché sempre in Roma fossevi un attestato della sua divozione verso il Glorioso S. Girolamo di Nazione Illirica non solo rinovò da fondamenti la Chiesa già spettante alla nostra Nazione, ma qualche più, in quella fece l'erezione d'una collegiata, a cui non volle che si ammettessero non se (sic) 'Personas idoneas dictae Nationis Illiricae (!), seu etiam alias origenas eiusdem tamen Illyricae linguae et idiomatis' come dalla di lui costituzione, che incomincia *Sapientiam Sanctorum*, data Kalendas Augusti 1589.«

²² Arhiv PHZ sv. Jeronima, *Suppliche D*, 13 (bez točna nadnevka), izvorno: »Al Cittadino Ministro dell'Interno... Capitolari della Collegiata di San Girolamo della nazione Illirica, con il dovuto rispetto, nel tempo che obbediscono alla legge di dover uscire dallo stato della Repubblica, per essere Dalmatini, vi rappresentano, che la loro Collegiata in origine era Chiesa nazionale come sono quelle delli Bresciani, Bergamaschi ed altre simili nazionali. Vi rappresentano ancora che Sisto V, oriundo Dalmatino, l'essesse in Collegiata, assignando per dote del Capitolo tre benefizi fuori dello stato della Repubblica: in Milano, in Bergamo ed in Padova...«

²³ Arhiv PHZ sv. Jeronima, *Storia di vario genere*, 17 b. Izvorno: »Fra Felice Peretti di Montalto della Marca Anconitana frate di S. Francesco de'Conventuali fu creato Cardinale dal lodato Pio V. di san. Mem. sotto li 24. Marzo 1568, e prese il titolo di S. Girolamo sud.to, e nel prender possesso fece diversi donativi alla Chiesa. Naque il Padre di Peretti nella Villa di Cru-

Premda tekst sadrži nekoliko materijalnih netočnosti (Peretti je postao kardinalom 17. V. 1570, a ne 1568; u Boki ne postoji Kruševac, nego Kruševice; Zanović je Zmajević; Deodati-Bogdanović nije bio četvrti nego peti natprezbiter u Kaptolu), ipak je zanimljiv kao predaja. Na žalost, nemamo Paštrićevih »bilježaka« iz kojih je Kapor crpio podatke. Do sada se također nije uspjelo doznati koji je to bio »otac isusovac« koji je prenio vijest da se Felice Peretti htio prozvati Ilirom Prvim.

14. Kanonici Kaptola sv. Jeronima predali su 28. VII. 1841. Apologiju o pravu patronata crkve i Zbora sv. Jeronima grofu de Lutzowu, austrijskom ambasadoru pri Sv. Stolici. To je spomenica od 50 točaka u kojoj se na više mjesta ističe hrvatsko/dalmatinsko podrijetlo Siksta V. Pod brojem 28. stoji: »Drugi (naslovnik) bijaše kardinal otac Felice Peretti Montalto, koji, uzdignut na vrhovno svećeništvo, pod imenom Siksto V, sjećajući se svoga podrijetla od dalmatinskih preda, rođenih u Kruševici, što na talijanski prevedeno zvuči Peretto, potom Peretti, da bi udovoljio svojoj velikoj pobožnosti, koju u buli 'Sapientiam Sanctorum' očituje da je od malena gajio prema najvećem učitelju, sunarodnjaku, u ovoj slavnoj metropoli htio mu je podići veličanstvenu crkvu.«²⁴

A pod brojem 34:

»Uza sve to što je spomenuti Zbor dakle bio nepravno napadan i iz apsolutne nužde prisiljen braniti stečena prava, ipak unatoč svemu, iz obzira koji je uvijek očuvao prema papi Sikstu V, *svome sunarodnjaku* i najodličnijem dobročinitelju, a zbog njega također i prema kući Cesarini Peretti, kao njegovu nasljedniku i potomku, nikada se nije htio parničiti po sudovima s tom kućom.«²⁵

Čini se da je ovu Apologiju sastavio šibenski svećenik Šimun Perković, kanonik Kaptola sv. Jeronima (1807—58), u više navrata predsjednik Zbora.

scevez (in italiano equivale a Peretto) nel seno di Cattaro in Dalmazia nella giurisdizione *in allora* Castel nuovo de'Turchi poco lontano da Perasto, ed in detta Villa a tempi del sunnominato Pastricio vi erano discendenti di Peretti, e si chiamavano Papali, ed attestavano aver tradizione de'lor genitori, aver conosciuto ivi il Padre di Peretto, che fu nonno di Sisto V. E la med. ma cosa vien attestata da Mons. Andrea Zanovich da Perasto Arcivescovo di Antivari nella Vita di Sisto V. Eletto poscia in Pontefice il Card. Peretti si chiamò Sisto Quinto in memoria di Sisto IV, che fu dello stesso Ordine Franciscano. Soleva dire Antonio Deodati quarto Arciprete di S. Girolamo, che il d.o nuovo pontefice voleva prima chiamarsi col nome *d'Illirico I.* avendo in vista l'origine del Padre suo, ma per esser nato in Picensi fu disuaso per non levar l'onore alla propria patria, come riferiva un Padre Gesuita.« Prijevod: J. BURIC, *Hrvatsko podrijetlo pape Siksta V.*, H. R., 1/1960, str. 59.

²⁴ Arhiv PHZ sv. Jeronima, *Storia di vario genere*, br. 2 (neispravljen tekst), br. 5 (konačan tekst, označen brojevima): »Il secondo (Titolare) fu il Cardinale P. Felice Peretti Montalto, il quale, assunto al Supremo Pontificato col nome di Sisto V, rammentandosi di aver tratta la sua origine da antenati Dalmati, nativi di Krusevizza, che tradotto in italiano suona Peretto, volle per sodistare alla sua grande divozione, che nella sua Bolla *Sapientiam Sanctorum* protesta di aver mai sempre verso il Massimo Dottore S. Girolamo, suo Connazionale, edificargli in questa alma Metropoli una magnifica Chiesa.«

²⁵ Arhiv PHZ sv. Jeronima, *Storia di vario genere*, 5; Izvorno: »Tutto che la prefata Congregazione dunque fosse stata ingiustamente impetita e di assoluta necessità obbligata a difendere i suoi diritti acquisiti, nulladimeno però per il rispetto che ha sempre conservato verso il Pontefice Sisto V, suo Connazionale, e specialissimo Benefattore, e per di lui riguardo anche verso la casa Cesarini Peretti, qual suo erede e discendente, mai volle ricorrere ai Tribunali giudiziari contro la medesima«. U vezi s tom Spomenicom, F. Rački kaže: »U njeko doba na svaki možni način nastojalo se, da taj

15. Dvije godine kasnije isti kanonici svetojeronimskog Kaptola pišu 20. VIII. 1843. opširnu spomenicu kardinalu Fridrichu Schwarzenbergu, pokrovitelju Zbora sv. Jeronima (1842—59), u kojoj se na poseban način dotiču podrijetla Siksta V, graditelja crkve i utemeljitelja Kaptola. Evo glavnog izvoda u prijevodu:

»U gradnji ove crkve i ustanovi Kaptola bulom koja počinje riječima 'Sapientiam Sanctorum' Siksto papa velikog imena imao je tri vrlo pobožne nakane kao što se vidi iz posve otvorenih riječi bule. Prvo i osobito bijaše veće štovanje svemogućega Boga. Drugo, glavna pobožnost prema najvećem naučitelju Crkve sv. Jeronimu, kojega je uvijek, kao što i sam svjedoči, najvećim poštovanjem častio čak od malena. Treće, *ures dalmatinske nacije zbog pradjedovskog podrijetla.*

Neka nam bude dopušteno, uzorita visosti, ovu posljednju točku pobliže razložiti na slavu dalmatinske nacije sada zbog veoma uspješna događaja pod upravom njegova veličanstva cara Ferdinanda — neka ga Bog svima nama veoma dugo poživi na veći porast vjere! — Siksto je znao da je vukao dalmatinsko podrijetlo ne tako daleko nego tek djedovsko. I premda je po izvrsnoj providnosti svemogućega Boga dospio na vrhunac apostolata, iz poniznosti nije dopustio da se pradjedovska kuća zvana Kosovik, smještena u malom selu Kruševica kotorske biskupije u Dalmaciji, otuđi ili sruši, nego ju je rođacima pa i daljnjima ostavio u posjed. Ta kućica u stvari još postoji i naziva se »papinska«, zadržana u časti svih, i domaćih i stranaca, zbog spomena na takvog Papu. Selo Kruševica, tako zvuči hrvatska (iliriska) riječ, prevedeno na latinski jezik Peretti, dostatno dokazuje da je to prezime Papa uzeo kad je pošao u franjevački red minorita konventualaca, u kojem se fra Felice Peretti Montalto želio zvati Peretti prema prvobitnom selu, a Montalto jer je u tom gradiću proveo djetinjstvo. Kako je Papin djed preselio iz Kruševice u Piceno i nastanio se u Montaltu, razvidno je iz ljetopisa onih vremena, gdje se opisuje pravi razlog toga preseljenja, tj. da se *izbjegn*e kuga koja je harala dalmatinskim narodom zbog čestih turskih navala — u to doba vrlo čestih — na najveću štetu katoličke vjere. Premda naime vrhovni svećenik ovu svoju dalmatinsku ili hrvatsku (ilirsku) nacionalnost nije izrazio baš najjasnijim riječima u spomenutoj buli, ipak je to dostatno pokazao djelom.«²⁶

zavod izgubi narodno lice. Perković se opiraše oslonjen na stare povlastice, podijeljene od same rimske stolice; njegova u tu svrhu sastavljena spomenica bit će jedna od boljih apologijah za naš zavod«. F. RAČKI, *Poslanica iz Rima o Rimu i naših stvarih, Katolički list*, 15/1858, str. 117—118.

²⁶ Arhiv PHZ sv. Jeronima, *Storia di vario genere*, 32 (dvije kopije). Izvorno: »In erectione novae hujuscemodi Ecclesiae, ac Institutione Capituli, facta per Bullam incip.: *Sapientiam Santorum*, Sixtus magni Nominis Pontifex tria piissima objecta equidem habuit, ut ex verbis Bullae apertissime constat. Primum ac specialissimum fuit major cultus Dei Omnipotentis; Secundum Devotio praecipua Maximi Ecclesiae Doctoris S. Hieronymi, quem semper, ut ipsemet testatur summa veneratus est pietate etiam ab incunabilis; tertium decus Nationis Dalmaticae ob avitam originem. Liceat nobis, Celsitudo Em.a hoc postremum objectum aliqua praecisione enucleandum ad gloriam Nationis Dalmaticae, nunc felicissimo eventu sub ditione Augustissimi Imperatoris Ferdinandi, quem Deus nobis omnibus diutissime servet ad majus Religionis augmentum. Sciebat Sixtus, se non tam dissitum, quam ab avo ortum Dalmaticum duxisse, et licet Dei omnipotentis optima providentia Supremum Apostolatus Apicem attigisset, humilitatis gratia Domum avitam *Cossovik* appellatam, sitam in parvo Oppidulo *Krussevizza* Dioecesis Catha-rensensis in Dalmatia numquam alienari, nec deleri permisit, sed parentibus etiam remotioribus fruendam reliquit. Reapse domuncula ista adhuc existit, et vocatur *papalis*, omnibus Nationalibus, quam extraneis in veneratione habita ob memoriam tanti Pontificis. Oppidulum vero *Krussevizza*, sonans vocabulo Ilirico, tractum latino Idiomate *Peretti*, satis demonstrat, cognomen illud a Pontifice assumptum dum ad Ordinem Franciscanorum Min.

Ovdje po prvi put susrećemo iscrpne podatke o Sikstovu podrijetlu, i to u jednom službenom dokumentu svetojeronimskog Kaptola. Treba reći da kanonici stvarno ne donose povijesne dokaze nego samo prenose predaju. Novost je ono o Kosoviku, papinskoj kući koja je još onda postojala i izazivala čašćenje mještana. Također se ovdje prvi put spominje da je Sikstov djed (avus) preselio iz Kruševica u Marke. Kanonici ipak nisu mogli donijeti neprijeporan dokaz o Sikstovu podrijetlu iz njegove bule. Najprije kažu da bula vrlo otvorenim riječima kaže da je crkva sagrađena »na ured dalmatinske nacije zbog djedovskog podrijetla«, a malo kasnije priznaju da Papa svoju dalmatinsko/ilirsku nacionalnost nije izrazio »baš najjasnijim riječima«, ali je to ipak djelom pokazao. Svakako ovaj je izvještaj sličan onom prethodnom, i nije isključeno da ga je pisala ista ruka, tj. Simun Perković, u to doba predsjednik svetojeronimskog Zbora.

16. Hrvatski povjesničar Ivan Kukuljević Sakcinski, član Zbora sv. Jeronima od 1857. godine, nije ulazio u istraživanje Sikstova rodoslovlja. U jednoj bilješci ovako veli: »Nekoji naši spisatelji drže ovoga papu za Jugoslavena (sic), rodom iz Kruševca u Boci Kotorskoj. Kakovim pravom, to ostavljam drugima da razvide.«²⁷

17. Euzebije Fermedžin, povjesničar franjevačkog reda, ostavio je u rukopisu nacrt Sikstova života. Za Papu kaže da »je i on ko što no vele naše gore list bio, tj. sin slavjanskih roditeljah«. Otac mu je bio došljak iz Dalmacije u Italiju.²⁸

18. Zaslužan proučavatelj hrvatske baštine u Rimu Ivan Črnčić, član Zbora (od 1863.), kanonik Kaptola sv. Jeronima (1863—97) i posljednji nadprezbiter Kaptola (1887—97), na dva se mjesta osvrće na pisanje da je Siksto V. podrijetlom Hrvat, upućujući na Temepstijevo svjedočanstvo: »Nekoji naši lakovjerci svojataju ovoga papu; ne prava je istina, da nije bio Slovjenin, a ni otac mu, ni djed, ni pradjed, ni šukundjed. A je li njegova šukundjeda otac bio Slovjenin, o tom držim da nije vriedno rieči trošiti.«²⁹ A nešto kasnije opet se navraća na istu temu: »No Sistov otac rodio se je u Taliji; a tako i djed mu i pradjed i šukundjed.«³⁰ Zašto je Črnčić bio takva mišljenja, i to samo na osnovi Temepstijeve izvještaja, koji, kako ćemo vidjeti, nije najuspjeliji, ne znamo. A sam je Črnčić objavio svjedočanstvo odvjetnika Saracinelija iz 1654. koji tvrdi da je Sikstov otac bio »Ilir« i da govori »ilirski«.

19. Luka Jelić, splitski svećenik, koji se bavio proučavanjem povijesti hrvatskog Zbora/bratovštine u Rimu, također smatra da je Siksto V. bio hrvatskog podrijetla. U svom djelu o *Hrvatskom zavodu* za Siksta veli da je »24. travnja 1575. (treba stajati 1585, kao u talijanskom izdanju) izabran papom pod imenom Siksta V. Uzvisiv na kardinalstvo 13. svibnja iste godine svoga nećaka Aleksandra Damasceni Peretti di Montalto, dodijeliv ga baš crkvi sv. Jeronima. Dapače, priznavajući se Siksto V. Hrvat porieklom dade

•

Conventualium perrexit, in quo fr. Felicis (!) Peretti Montalto vocari voluit, Peretti scilicet ex Oppidulo originario, Montalto vero, quia in ea Civitate Infantiam transegerat. Quomodo autem Avus Pontificis a Krussevizza Picenum migraverit, ac Montalti sedem suam fixerit ex Annalibus illorum temporum constat, ubi vera hujus transmigrationis assignatur ratio, ad vitandam scilicet pestem, quae dalmaticam Nationem depopulabatur ob frequentes Turcarum incursiones, tunc temporis frequentissimas, summo Religionis Catholicae detrimento. Licet autem Summus Pontifex hanc dalmaticam, seu illiricam suam Nationalitatem in praecitata Bulla verbis clarissimis haud expresserit, re tamen satis ostendit.«

²⁷ I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, *Ilirski zavod i crkva sv. Jerolima* u Rimu, u *Arhiv za povjestnicu jugoslavensku*, (Zagreb 1851), I, str. 106. bilješka.

²⁸ E. FERMEDŽIN, *Život Siksta V.* (rukopis), Arhiv JAZU, XV-24/IX-3.

²⁹ I. ČRNČIĆ, *Prilozi*, str. 75, bilj. 1.

³⁰ *Ondje*, str. 152, bilj. 2.

velikodušno razoriti staru crkvu, da u brzo na istom mjestu sagrađi veću crkvu, porušiv za to okolišne kuće svetojeronimskog gostinjsca.³¹ P. Butorac u svome članku o Sikstu V. kaže da Jelić »isticaše, protiv bokeljske predaje, ćud i značaj Siksta V, i na podlozi toga svojataše papu za podvelebitsko primorje.«³² Možda je s tim u vezi bilješka u Arheološkom muzeju u Splitu, bez naznake autora:

»Godina 1585. Ove je godine izabran svetim ocem papom franjevac Fra Felice Peretti, i prozvan bi Siksto V. Radi njegove plemenitosti i učenosti bijaše postao glasovit propovjednik. Postao je biskupom i kardinalom, pak napokon papa. Neki su tvrdili, da su njegovi stariji bili porijeklom iz Dalmacije, i to iz sela Kruševa, koje se selo nahodi na obali podvelebitskog zaljeva ili rijeke Zrmanje, među Karinom i Obrovcem. Uslijed neprekinutih navala Turaka na one krajeve, roditelji Siksta pape, preseliše se u Italiju, i prevedoše ime Kruševu u Peretti (Kruška = pero; Kruškovo = di pero; Kruščica = peretto). I ako su roditelji njegovi bili siromašni, nastojali su da njihov sin uči marljivo i da postane svećenikom.«³³

Ova teorija, umjesto rasvjetljenja, unosi još više zamršenosti u ionako nejasnu prošlost Sikstova podrijetla. Ipak odaje jasnu predaju da Sikstovi pređi potječu iz hrvatskih strana.

20. Pavao Butorac u svome članku o papi Sikstu uzima pod sigurno Zmajevićevo svjedočanstvo i Kačićevu predaju, te pokušava povezati bokeljsku predaju s montaltskom, da je Sikstov otac došao u Italiju, gdje se rodio Felice. Pisac preuzima od Šerovića ideju da su Sikstova oca u Markama mještani prozvali Peretto: »Bome prama staroj mu postojbini Kruševicama«,³⁴ zaključuje pisac, koji donosi podatak da se prezime Peretti susreće u Perastu oko 1655, a u samim Kruševicama Peretić u 18. stoljeću.³⁵

21. Vid Gjiković-Markovina, hrvatski konventualac, prihvaća i obrazlaže teoriju o Sikstovim »davnim precima iz Dalmacije«, iz Kruševica, i to negdje u 6. koljenu, dakle Sikstovi bi pređi došli u Italiju kojih 150 godina prije Sikstova rođenja.³⁶

22. Isusovac Stjepan Krizin Sakač u svome članku koji je napisao na sugestiju rektora Zavoda sv. Jeronima, mons. J. Magjerca, da se konačno riješi pitanje Sikstova podrijetla, prihvaća teoriju da je Siksto starinom Hrvat, dapače, tvrdi »da je papa Siksto V. bio Hrvat ne samo po svojim predcima, svojim podrijetlom, nego da se još i sam Hrvatom osjećao, hrvatski govorio te i potomstvo svoje sestre tiesno vezao s hrvatskim ustanovama u Rimu, samo da u obitelji što dulje sačuva svijest o njezinoj pripadnosti hrvatskom narodu.«³⁷ (Ovakav se zaključak ne može odviše osloniti na povijesne dokumente, pogotovo da bi i sam Siksto V. govorio hrvatski.)

23. Juraj Magjerec, rektor Hrvatskog zavoda sv. Jeronima (1928—57), također je držao da je Papa sagrađio crkvu sv. Jeronima ne samo iz poštovanja prema velikom učitelju, nego »i radi velike ljubavi prema Hrvatskom narodu, iz kojega je poticao.«³⁸

•

³¹ L. JELIĆ, *Hrvatski zavod u Rimu*, *Vjesnik kr. hrv. slav. dalm. zemaljskog arkiva*, 1/1902 (Zagreb), str. 47; Talijansko izdanje: *L'Istituto Croato a Roma*, Zadar 1902, str. 54.

³² P. BUTORAC, *nav. dj.* str. 315.

³³ Arhiv Arheološkog muzeja, Split, br. 154/M-1922. (Ovu vijest dugujem dru D. Šimundži, koji mi ju je dobrohotno dostavio.)

³⁴ P. BUTORAC, *nav. dj.* str. 312.

³⁵ Usp. *ondje*, str. 308.

³⁶ Usp. V. GJIKOVIĆ-MARKOVINA, *Siksto V*, Pančevo 1935, str. 15—19.

³⁷ S. KRIZIN SAKAC, *Papa Siksto V. — Talijanski Hrvat, Život* (Zagreb), 3—4/1943, str. 227.

³⁸ J. MAGJEREC, *Hrvatski zavod sv. Jeronima u Rimu*, Rim 1953, str. 20; talijansko izdanje: *Istituto S. Girolamo degli Illirici*, Roma 1953, str. 26.

24. Povjesničar Josip Burić, svećenik riječko-senjske nadbiskupije, procavajući Arhiv PHZ sv. Jeronima, u svome članku o Sikstovu podrijetlu dolazi do zaključka da je »u bratovštini sv. Jeronima u Rimu do dana današnjega živa i neprekinuta predaja, da je Siksto V. bio hrvatskog podrijetla.«³⁹

25. Đuro Kokša, rektor spomenutog Zavoda (1959—79), pišući knjigu o crkvi sv. Jeronima, koju je dao sagraditi Siksto V, dotaknuo se i njegova podrijetla: »Ne postoji neoboriv i jasan dokaz o njegovu hrvatskom podrijetlu. Radi se napokon o petom koljenu i prema tome podrijetlo ima prilično omeđen izgled. Ne radi se ipak o običnoj legendi koja je isisana iz prsta; neki temelj postoji. Predaja u ustanovama sv. Jeronima seže do vremena Siksta V. i od onda je živa i neprekinuta.«⁴⁰

b. Ne-hrvatska vrela o Sikstovu podrijetlu

Postoje i drugi izvori o Sikstovu rodoslovlju osim hrvatskih u Rimu i u domovini.

1. Alessandro Saracinelli, odvjetnik Sv. rimske Rote, u jednom svom pismu iz 1654. godine sucu Prioliju daje prvo i sigurno jedno od značajnijih svjedočanstava o Sikstovu slavenskom podrijetlu. Saracinelli je branio stranku kardinala Francesca Perettija Montalta, naslovnika svetojeronimske crkve, i Jurja Križanića, koji su se — nasuprot Kaptolu i Zboru — zalagali da i Kranjci mogu biti članovi tih ustanova. Odvjetnik Saracinelli u svome obrazloženju navodi i ovaj podatak o podrijetlu Siksta V.:

»Isto tako ne protivi se činjenica što su nekoć bili pripušteni (Hrvati) rođeni u Italiji, jer je svima veoma poznato da se u Puljama, Abrucu, Kalabrij, Jakinskoj Krajini i drugdje, nalaze mnoge naseobine Slavena s one strane Jadranskoga mora, među kojima se (ljudi) ne služe drugim jezikom doli slavenskim, kao što je bio slučaj s ocem Siksta V. jer je bio Ilir; on je pošao živjeti u Grottammare, blizu Jadranskoga mora, i ondje se oženio i rodio mu se spomenuti Siksto.«⁴¹

Ovo je svakako jedan od dragocjenih podataka, to više što dolazi od tako ugledne osobe kao što je bio odvjetnik Sv. Rote. On to, doduše, donosi usputno i gotovo slučajno, ali kao nešto posve poznato i općeprihvaćeno.

2. Carlo Bartolomeo Piazza, talijanski oblat, prvi daje znanstveno proučene vijesti o slavenskom podrijetlu pape Siksta V, i to godine 1703. Prema Piazza, Siksto V. htio je odati priznanje veličini sv. Jeronima, ali isto tako iskazati mu čast kao svome najvećem zemljaku: »... što je priznavao svoje podrijetlo i proishođenje svojih preda u 5. koljenu iz Dalmacije ili Ilirika, te je zato vrlo štovao toga sv. učitelja, svoga prvog zemljaka. Iz rukopisa iste crkve slijedi da je prvi od preda Sikstovih, koji je iz Dalmacije došao u Jakinsku Marku, bio Zanetto Peretti iz mjesta Kruščica u Slavoniji, od kojega potječe Peretto, zatim Antun, onda Jakov i od ovoga Peretto, otac Feliceov.«⁴² U daljnjem tekstu Piazza spominje da svoju zahvalnost za obilne vijesti duguje Stjepanu Gradiću, predsjedniku Zbora sv. Jeronima u više navrata (1659—63; 1665—67; 1674—76). Piazza navodi rodoslovlje iz jeronimskih rukopisa. Danas, na žalost, nemamo nikakva rodoslovlja o Sikstovoj pradjedovskoj lozi. Za Piazza, kao i za druge Talijane tadašnjeg vremena, nazivi Dalmacija — Ilirik — Slavonija označivali su isto područje.

³⁹ J. BURIC, *Hrvatsko podrijetlo pape Siksta V*, H. R., 1/1960, str. 60.

⁴⁰ G. KOKŠA, *S. Girolamo degli Schiavoni (Chiesa nazionale croata)*, Marietti, Roma 1971, str. 37.

⁴¹ A. SARACINELLI, Pismo sucu Prioliju, 15. V. 1654, Arhiv PHZ sv. Jeronima, *Informationi facti et juris*, str. 252; objavljeno u I. ČRNČIĆ, *Prilozi*, str. 151—152.

⁴² C. B. PIAZZA, *Gerarchia Cardinalizia*, Roma 1703, str. 638.

3. Casimiro Tempesti, talijanski franjevac konventualac u svom djelu o životu i radu pape Siksta V. (1754) uglavnom prenosi Piazzino svjedočanstvo uspoređujući ga s Knjigom izdataka općine u Montaltu, iz 1520. godine. Tempesti netočno kaže: »Bartolomeo Piazza, govoreći o crkvi sv. Jeronima Slovinskoga, nanovo sagrađenoj od Siksta, navodi za potvrdu toga podrijetla njegovu bulu.«⁴³ A istina je da niti to bula tvrdi, niti to Piazza piše, kao što je gore rečeno.

4. Ostali inozemni povjesničari svjetskoga glasa, koji se oslanjaju na Piazzino i Tempestijevo svjedočanstvo te govore o slavenskom podrijetlu Siksta V. jesu ovi: Nicola Ratti,⁴⁴ 1784; Leopold von Ranke,⁴⁵ 1838; Gaetano Moroni,⁴⁶ 1853; Alessandro de Hübner,⁴⁷ 1887.

5. Papa Leon XIII. u apostolskom pismu kojim dokida Kaptol i gostinjac, a osniva »Svetojeronimski zavod za hrvatski narod«, 1901. izričito spominje Sikstovo hrvatsko podrijetlo. Siksto V. »radi svoje pobožnosti prema sv. Jeronimu i dobrohotnosti prema Hrvatskom narodu, iz kojega je potekao«, dao je iz temelja sagraditi crkvu koju je uzdigao na čast zborne crkve.⁴⁸ Ovo je prvo službeno priznanje Sikstova hrvatskog podrijetla u jednom papinskom dokumentu.

6. Francesco Pistolesi, kanonik u Montaltu, svojim znanstvenim radom uvelike je osvijetlio život svoga zemljaka Siksta V. proučavajući osobito mjesne arhive. Evo Pistolesijeve tvrdnje u vezi sa svetojeronimskom crkvom i njezinim utemeljiteljem Sikstom V.

»Povjesničari bi htjeli da ju je Papa podigao na spomen svoga slavenskog podrijetla; no ta legenda, za koju suvremenici ne znaju, upletena je poslije u život Siksta V. i nema ozbiljna temelja. Sam Papa, koji inače vrlo rado spominje svoj rod i zavičaj, ne kaže o tom ni riječi u svih pet natpisa, što ih je ostavio u toj crkvi, a u buli 'Gloriosae', nakon što je istaknuo da štuje sv. djevicu mučenicu Luciju, koje je svetkovina (13. prosinca) ujedno i njegov rođendan, govori o drugoj svojoj pobožnosti prema velikom učitelju sv. Jeronimu, a kao razlog navodi: jer Nam je, kad smo bili uzvišeni na čast kardinalsku, njegov naslov u crkvi ilirskoj bio doznačen, te smo ga i postojano zadržali. I ništa drugo.«⁴⁹

S. Sakač, odgovarajući na Pistolesijeve prigovore, nema pravo kad kaže da »ondje uobće nikakvih nadpisa od Siksta V. nema.«⁵⁰ Bilo je doista pet natpisa, i danas se dva nalaze na pročelju crkve, a tri druga, koja su se nalazila na glavnom oltaru i iznad glavnih vrata s unutrašnje strane, uklo-

⁴³ C. TEMPESTI, *Storia della vita e delle gesta di Sisto Quinto*, Roma 1754; 2. izdanje, sv. 1—II, Roma 1866, navod I, sv. str. 4. Usp. članak S. K. SAKAČA, str. 202—204.

⁴⁴ Usp. N. RATTI, *Della Famiglia Sforza*, Roma 1784, str. 348.

⁴⁵ Usp. L. RANKE, *Die Römischen Päpste, ihre Kirche und ihr Staat*, Berlin 1834, I, str. 442; Isti, *Die Römischen Päpste in den letzten vier Jahrhunderten*, Phaidon-Verlag, Wien (bez godine izdanja), str. 265.

⁴⁶ Usp. G. MORONI, *Schiavonia*, u *Dizionario di erudizione storico-ecclesiastica*, Venezia 1853, sv. 62, str. 166; *Sisto V*, sv. 67, str. 77.

⁴⁷ Usp. A. de HÜBNER, *Sixte V d'après des correspondences diplomatiques inédites... voll. 3*, Paris 1890, citat iz tal. izdanja, *Sisto Quinto*, Roma 1887, I, str. 169.

⁴⁸ Papa LEON XIII, *Slavorum Gentem*, u *Acta Sanctae Sedis*, vol. XXXIV, 1901—1902, str. 196—197; Hrvatski prijevod bule u J. MAGJEREC, *Hrvatski zavod sv. Jeronima u Rimu*, Rim 1953, str. 119.

⁴⁹ F. PISTOLESI, *Sixtus Quintus, XIII Decembris MDXXI — XIII Decembris MDMXI*, Album, Roma 1921, str. 22—23, usporedni tekst na četiri jezika (tal. fr. engl. španj.); Vidi također isti, *La prima biografia autentica di Papa Sisto Quinto, scritta dall'anonimo della Biblioteca Ferraioli di Roma*, Montalto 1925, str. 63.

⁵⁰ S. K. SAKAČ, *nav. dj.* str. 223.

njena su tijekom vremena.⁵¹ Ali Sakač ima posve pravo kad kaže da se Pistolesi neumjesno poziva na bulu »Gloriosae«, kojom je Papa ustanovio Isusove jaslice u bazilici sv. Marije Velike, a ne poznaje uopće bule »Sapientiam Sanctorum« kojom je Papa ustanovio Kaptol sv. Jeronima. Sakač ovako zaključuje: Siksto je bio i vrhovni glavlar Katoličke Crkve i suveren jedne od tadašnjih talijanskih država. Toliko je razboritosti imao da u svečanim i javnim dokumentima, kakve su papinske bule, nije išao uvjeravati svoje talijanske podanike da je stranac, a vjernike cijele Crkve da je porijeklom Hrvat.⁵²

7. Ludwig von Pastor, jedan od najpriznatijih proučavatelja papinstva, u početku je priznavao Sikstovo slavensko podrijetlo. Naime za 400. obljetnicu rođenja Felice Perettija — Siksta V. u Rimu je objavljen izvadak iz Pastorove studije o Sikstu V. U uvodniku čitamo kako je »Angelo Mercati vjerno prenio u talijansko ruho« spomenuti izvadak. Govoreći o restauracijama crkava, Pastor kaže za crkvu sv. Jeronima da ju je sagradio Siksto V.: »Ljubav Papina prema svome starom naslovu i *sigurno također uspomena na vlastito slavensko podrijetlo* navede ga da ustanovi Kaptol koji se sastoji od arhiepiskopita, šest kanonika i četiri nadarbenika.«⁵³

Međutim, oslanjajući se na proučavanje Sikstova podrijetla u Pistolesijevim djelima, Pastor je gore potcrtanu rečenicu ispustio u svome X. svesku Povijesti papa.⁵⁴ Evo kako to obrazlaže:

»Tempesti međutim griješi kad (I, 4) svome heroju pripisuje slavensko podrijetlo — mnijenje kojega su se držali svi kasniji pisci pa i Ranke, Pöpste, I^o 285, Hübner I, 218, Chledowski, Rom II, München 1912, 62. Bula Siksta V. o gradnji nove crkve sv. Jeronima 'degli Schiavoni' s podatkom o dalmatinskom podrijetlu njegove obitelji, na koju se pozivalo do vremena Piazze, nije do sada izašla na javu. Jedan zaslužni domaći istraživač, Fr. Pistolesi, u časopisu *Picenum* X (1913), 207 ss. i u svom djelu Siksto V. str. 13 ss. s pravom zabacuje lokalnu tradiciju, da su predi Siksta V. došli u Marke iz Dalmacije, bježeći pred Turcima.«⁵⁵

To je sve što glasoviti povjesničar donosi o slavensko/hrvatskom podrijetlu Siksta V. Da je ostao pri svojoj prvotnoj tvrdnji o Sikstovoj slavenskoj lozi, ne bi sigurno mogao dobiti prigovora da uopće nije čitao ni Tempestija, ni Piazze koji o tome govore, niti bi »ustvrdio onoga nesmisla o buli, a uvidio bi, da osim lokalne tradicije u Montaltu, koju pobija Pistolesi, postoji i hrvatska rimska svetojeronimska tradicija za koju ne vriede Pistolesijevi

⁵¹ Usp. V. FORCELLA, *S. Girolamo degli Illirici, Iscrizioni delle chiese e d'altri edifici di Roma dal secolo XI ai giorni nostri*, III, Roma 1873, str. 333—335; Vidi G. KOKŠA, *nav. dj.*, str. 163. Jedan je natpis glasio: »Sixte, opus hoc munusque tuum est. Tibi plaudit ab astris Illyricus toto notus in orbe senex« = Siksto, ovo je tvoje djelo i dar. S neba ti plješeće po svem svijetu poznati starina Ilirac« (sv. Jeronim). Usp. FORCELLA, str. 334; KOKŠA, 163.

⁵² Usp. S. K. SAKAČ, *nav. dj.* str. 224.

⁵³ L. von PASTOR, *Sisto V, il creatore della nuova Roma*, Tipografia Poliglotta Vaticana, Roma 1922, str. 38: »L'amore del Papa al suo titolo, e certo anche il ricordo della propria origine slava, lo indusse a crearvi una collegiata consistente in un arciprete, sei canonici e quattro vicari«. Objavljeni izvadak nalazi se u PASTOROVJ *Storia dei Papi*, vol X, Roma 1928, str. 424—502.

⁵⁴ Usp. L. von PASTOR, *Storia dei Papi*, X, str. 481.

⁵⁵ *Ondje*, str. 21, bilj. 1.

⁵⁶ S. K. SAKAČ, *nav. dj.*, str. 222.

⁵⁷ L. von PASTOR, *Storia dei Papi*, X, str. 636.

prigovori«. ⁵⁶ Pastor preuzima zaključke od Pistolessija, svoga »poštovanog prijatelja«, piše Giacomo Scotti. ⁵⁹

Nakon Pastora i Pistolessija povjesničari se počinju razilaziti, jedni zabacuju, a drugi i dalje ističu Sikstovo slavensko podrijetlo. ⁵⁸

8. Spomenimo na kraju ovoga pregleda da se predaja o Sikstovu hrvatskom podrijetlu očuvala u njegovu rodnom mjestu Grottammare do dana današnjega: »U Grottammare, gdje se rodio glasoviti papa Siksto V. ima ljudi koji tvrde da je i njegova obitelj podrijetlom iz 'šćavunskih' dalmatinskih predjela«, piše Giacomo Scotti. ⁵⁹

II. LJUBAV SIKSTA V. PREMA NACIJI

Već je istaknuto da nemamo jasnih pismenih izjava s kraja 16. stoljeća u vezi s hrvatskim podrijetlom pape Siksta V. Ali ono što je Felice Peretti — Siksto V. u vrijeme svoga kardinalstva i papinstva učinio za hrvatski narod u crkvenom i kulturnom pogledu sigurno odaje daleko više od obične Papine očinske ljubavnosti prema Hrvatima. Teško je vjerovati da bi jedan Papa u kozmopolitskom Rimu bio tako naklon jednoj nacionalnoj zajednici, tj. Hrvatima, ako nije imao neke istinske razloge srca i krvi s obzirom na tu zajednicu. Toliko je elemenata na jednome mjestu da je to nemoguće protumačiti slučajnošću, a niti samo nekim karitativnim osjećajem prema određenoj siromašnoj zajednici, kao što se nekima čini. ⁶⁰ No podimo kronološkim redom po točkama:

1. Kardinalski naslov. Svetojeronimsku crkvu uzdigao je na kardinalski prezbiterski naslov u veljači 1566. godine papa Pio V. Drugi po redu kardinal naslovnik bio je Felice Peretti Montalto: od 9. VI. 1570. do svoga uzdignuća na papinsko prijestolje, 24. IV. 1585, punih petnaest godina. Još i danas ima onih koji pišu da je kardinal Montalto imao najprije naslov crkve sv. Šimuna, zatim crkve sv. Jeronima. Međutim, sam Siksto V. u svojim dvjema spomenutim bulama izričito kaže da mu je naslov crkve sv. Jeronima bio jedini, vlastiti i trajni, koji je zadržao do kraja. ⁶¹

U Rimu je običaj da Papa podjeljuje crkve novim kardinalima u naslov s nakanom da to bude što više po ukusu samom kardinalu. Nepotpisani pisac u »Dalmatinskom Podsjetniku« iz 1862. godine kaže: »Pobožno se vjeruje da je sv. Pio V, koji ga je učinio kardinalom, prepoznavši ga proročkim svjetlom kao Ilira (koliko je god on to skrivao), namjerno mu dao naslov crkve sv. Jeronima Ilirskoga ili Slovinskoga.« ⁶² Možda za tu stvar Papa nije

⁵⁸ Ne prihvaćaju: P. M. D. SPARACIO, *Papa Sisto V.*, Perugia, 1923, str. 15, br. 16; F. SARAZANI, *La Roma di Sisto V.*, Roma 1979, str. 97—98; prihvaća: G. SANITÀ, *Sisto V.*, Roma, 1967, str. 23—24, 98.

⁵⁹ G. SCOTTI, *Z one bane mora*, O. Keršovani, Rijeka 1980, str. 8. Autor kaže uzgred i u zagradi da je Siksto V. ustanovio u Rimu kolegij za »ilirske izbjeglice«. Takav je »kolegij«, odnosno gostinjac za hodočasnike ustanovljen 1453. godine, a Siksto V. dao je sagraditi crkvu sv. Jeronima (1588—89) i u njoj ustanoviti Kaptol za hrvatske svećenike. Pisac se pita: »Ali kakve je veze s našim krajevima moglo imati prezime Peretta, tj. prezime pape Siksta V? Ovo prezime, kao i prezime njegove Marianne Peretta (!), dolazi od latinskog Petrus ili Perettus, a vrlo je često u obliku Perucci. Dakle, Perić?« (ondje, str. 9). (Bilo bi mi osobno drago da je tako, ali mali su izgledi za tu tezu kad se pročita što sve drugi pišu.)

⁶⁰ Usp. E. RUSSO, *Sisto V, Episodi di vita romana*, Accademia Sistine, Roma 1985, str. 15—16.

⁶¹ Papa SIXTUS V, »*Sapientiam Sanctorum*«, u Archiv. Secret. Vaticanum, Brev. vol. 172, f. 46 r; I. ČRNČIĆ, *Prilozi*, str. 75, Usporedi također Sikstovu bulu *Gloriosae*, u *Magnum Bullarium Romanum*, tom. VIII, Neapoli 1883, str. 859; S. K. SAKAČ, *nav. dj.*, str. 223.

⁶² Nepotpisan članak, *Dei Vescovi di Cattaro*, u *Il Rammentatore Dalmatino*, Zadar 1862, str. 30—31.

morao imati baš »promočko svjetlo«. Zar mu i sam kardinal Montalto nije mogao izraziti želju?

2. »Pun ljubavi prema crkvi i naciji«. U zapisniku Bratovštine, od 5. X. 1578. godine, čitamo kako je proslavljen blagdan sv. Jeronima. Za taj blagdan »presvijetli gospodin kardinal Montalto, naslovnik naše crkve, darovao je i poklonio na upotrebu istoj crkvi misno ruho... od bijeloga damaska... A Bratovština, u znak zahvalnosti za toliki dar, dala je odmah naslikati grb istoga presvijetloga gospodina Kardinala naslovnika koji je pun ljubavi prema crkvi i naciji.«⁶³ U ovoj posljednjoj rečenici (pun ljubavi prema crkvi i naciji) kao da zapisničar ne želi odvojiti kardinala Montalta od te nacije.

3. Pogača na dar. Za Novu godinu 1579. Bratovština je htjela pokazati osobitu zahvalnost prema Kardinalu naslovniku i dobročinitelju. U zapisniku od 4. I. iste godine čitamo: »Slično se uzela u obzir velika ljubav presvijetlog gospodina kardinala Montalta, naslovnika naše crkve, te je uz zajednički pristanak bilo određeno da mu se daruje lijepa pogača (oveći kolač od bajama) u znak zahvalnosti.«⁶⁴ Malo, ali srdačno!

4. Zanimljivo svjedočanstvo o Kardinalovoj ljubavi prema hrvatskom narodu donosi »Il Rammentatore Dalmatino«, 1862. Kardinal Peretti »pokazao je posebnu ljubav prema naciji: o tome osobno daje puno svjedočanstvo više svjedoka, redovnika čak i drugoga Reda, ne njegov: među njima Valentić koji ga je naslijedio u inkviziciji u Mlecima, jer je on bio prvi ondje nakon promjene koja je uslijedila u inkviziciji u Padovi; i glasoviti, učeni i vrlo sposobni Kvinčić, kojega je kao korčulanskog biskupa Siksto odredio za nuncija u Španjolskoj (...). Posebno je volio oce Kotorane radeći kao Kardinal na tome da bude izabran i posvećen za kotorskog biskupa njegov otac (franjevac) Franjo iz Župe, kojemu je kao fratra prvom, a kasnije mnogim drugim svojim redovnicima konventualcima sunarodnjacima osigurao dobre nauke u Italiji. Dapače, na njegov nagovor vrhovni glavar Reda fra Clemente di Montefalco, dne 8. III. 1585. proglasio je samostan kotorski za studij trećeg reda; nemala čast i ukras u spomenutom Redu.«⁶⁵ Na kraju članka nalazimo vijest o ovoj zgodi: neki »Zvane Kruševica, zemljak kardinala Perettija« dao je odslužiti pjevanu misu u samostanu sv. Franje u Kotoru, 1582. godine. Bilješka se nalazi u IV. svesku stare misne knjige.⁶⁶

Prema ovome, bilo bi doista korisno proučiti i Valentića i Kvinčića i kotorski samostan otaca franjevaca.

5. 50 zlatnika na dan krunidbe. Kad je kardinal Peretti okrunjen za Papu, 1. V. 1585, darovao je hrvatskom Zboru u Rimu 50 zlatnih škuda. Od toga novca rimska je naša zajednica nabavila dva srebrna svijećjaka i u njih dala urezati Papin grb, lik svetog Jeronima s natpisom. Evo što o tome kaže zapisničar: »Gospoda službenici izvijestili su Bratovštinu kako je naš gospodin papa Siksto V., bivši naslovnik rečene naše crkve, darovao 50 zlatnih škuda. Gospodin predsjednik predložio je, s cijelom našom Bratov-

⁶³ Arhiv PHZ sv. Jeronima, *Decreti delle Congregazioni*, 4 (1578—1591), 1 r: »Per la qual festa l'Illmo S. Card. Montalto titolare di nostra chiesa donò et fece presentar a uso della istessa chiesa un paramento pontifical... di damasco bianco... Et la Congregazione per gratitudine di tanto dono fece immediate dipinger l'arma del sudetto Illmo Card. nro Titolare, amorevoliss.o della chiesa et della natione.

⁶⁴ Arhiv PHZ sv. Jeronima, *Decreti*, 4, 4 v: »Similm.te si hebbe consideratione alla molta amorevolezza del Illmo Card Montalto titolare delle n.ra chiesa, et di comun consenso fu ordinato che se li donasse un bel merzapane per segno di gratitudine.«

⁶⁵ *Il Rammentatore Dalmatino*, 1862, str. 30.

⁶⁶ Usp. ondje, str. 32.

štinom, da se od njih moraju napraviti dva svijećnjaka od srebra s grbom Siksta V. njemu na spomen.«⁶⁷ Zanimljivo je da Zbor želi ovjekovječiti uspomenu na Siksta V. urezujući njegov grb koji se sastoji od lava (simbol Venecije pod koju je potpala Boka), od krušaka (Kruševice — Peretti), i to triju krušaka (Felice, brat mu Prosper i sestra Kamila), sa zvijezdom koja vodi k sreći.⁶⁸

6. Imenovanje Hrvata Draškovića kardinalom. Dvadesetak dana nakon svoga izbora za Papu, Siksto V. imenovao je kardinala svoga pranećaka Aleksandra Perettija, kojemu je bilo 15 godina, i odmah ga odredio sebi za nasljednika-naslovnika crkve sv. Jeronima. U drugoj skupini novoimenovanih kardinala, 18. XII. 1585. nalazio se, i to na drugom mjestu, Juraj Drašković, zagrebački biskup (1563—78), hrvatski su-ban (1567—76), zatim nadbiskup kaločki, kancelar kraljevski i namjesnik ugarski (1578—87). Za te kardinale Pastor veli: »Bili su svi Talijani, osim Mađara Jurja Draškovića, nadbiskupa kaločkog, koji se pokazao osobito zaslužnim na Tridentском saboru.«⁶⁹ A upravo na tome saboru koncilske je dokumente ovako potpisao: »Ego, Georgius Draskovitius, Croata...«.⁷⁰

7. Sikstinska crkva sv. Jeronima. Ipak među svim znacima pažnje i ljubavi prema naciji na prvo mjesto valja staviti najveći Sikstov dar hrvatskom narodu: crkvu sv. Jeronima u Rimu, koju je sam dao podignuti na proširenu prostoru prijašnje crkvice. Crkvu je gradio Papin arhitekt Martino Longhi, a koštala je 20.500 škuda, i to iz papinske blagajne. Papa je osobno potpisao unaprijednu otplatu i račune. Sve je teklo u savršenu redu. U vrijeme gradnje, od lipnja 1588. do rujna 1589. (*gotovo prije završena negoli započeta«, kako se duhovito izrazio jedan suvremenik), Papa je dva puta dolazio na gradilište pogledati kako teku radovi: 12. X. 1588. i 26. IV. 1589. A u dovršenoj crkvi, na blagdan sv. Jeronima, bio je nazočan i sam papa Siksto V.⁷¹

Istina je da je Siksto V. od malena gajio pobožnost prema sv. Jeronimu te njemu na čast dao sagraditi spomenutu crkvu. Ali, zar nije dopušteno u tome činu čitati i veliku ljubav Papinu prema narodu iz kojega su potekli njegovi predi? A za to je još jači dokaz njegovo drugo djelo koje ima isključivo hrvatski značaj. A to je:

8. Zborni kaptol sv. Jeronima. Nakon što je dao iz temelja podignuti crkvu sv. Jeronima, Papa je odlučio bulom *Sapientiam Sanctorum* od 1. VIII. 1589. ustanoviti Kaptol sv. Jeronima pri istoimenoj crkvi, i to u sastavu jednog arhiepizbitera, šest kanonika i četiri prebendara.⁷² S obzirom na našu tezu da osnivanjem Kaptola Siksto V. odaje osjećaje i ljubav prema hrvatskom narodu iz kojega su potekli njegovi predi, bilježimo samo neke značajne točke iz spomenute konstitucije:

⁶⁷ Arhiv PHZ sv. Jeronima, *Decreti*, 4, 115: »Fu referito dalli Sig.ri off.li alla Compagnia qualmente N. S. Papa Sisto V, già Titolare di detta n. ra Chiesa ha donato cinquanta di m. ta intato oro, dalli quali fu proposto dal mag.re Sig.re Presidente con tutta la n. ra Congregatione che se ne dovessi far duo Candelieri di argento con arma di S. V. to per memoria sua.« Vidi J. BURIC, *Hrvatsko podrijetlo*, str. 57.

⁶⁸ Usp. tumačenje u *Il Rammentatore Dalmatino*, 1862, str. 31.

⁶⁹ L. von PASTOR, *Storia dei Papi*, vol. X. str. 166.

⁷⁰ Archiv. Secret. Vaticanum, *Concilium, Tridentinum*, vol. 123, str. 460 r, br. 86: »Ego Georgius Drascovitius Croata Episcopus Quinquecclesiarum mea manu diffiniens subscripsi.«

⁷¹ Prikaz gradnje na osnovi arhivske građe može se naći u knjizi G. KOKŠE, *San Girolamo*, str. 13—31.

⁷² J. BURIC donio je do sada najiscrpniji pregled Kaptola u svojoj studiji *Kanonici Hrvatskog Kaptola sv. Jeronima u Rimu*, u *Radovi Hrvatskog Povijesnog Instituta*, Rim 1971, sv. III—IV, str. 91—158.

— Članovi Kaptola, dakle 11 svećenika, mogli su biti samo »prikladne osobe hrvatske (ilirske) nacije, također i drugdje rođene«, ali iz iste nacije.⁷³

— Ti su kandidati morali posjedovati znanje »istoga hrvatskog (ilirskog) jezika i govora«.⁷⁴ S obzirom na poštovanje ovih dvaju uvjeta u povijesti Kaptola vodile su se više puta dugotrajne i strastvene parnice koje su redovito završavale pobjedom: samo Hrvati i našinci iz drugih zemalja, ali da znaju hrvatski, mogli su biti članovi Zbornog kaptola sv. Jeronima.

— Da bi svećenici u svetojeronimskom Kaptolu mogli od nečega živjeti, papa Siksto V. pobrinuo se da im doznači dobra, ali izvan Rima i Papinske države, i to 2 u Cantùu (milanska biskupija), jedan u Todiju, jedan u Breši i tri u Modeni.⁷⁵

— Pravo zaštitništva ostavio je svojim nećacima Perettima i njihovim nasljednicima, knezovima od Venafre.⁷⁶

— Kardinalu naslovniku i Bratovštini ostala su prava netaknuta.

Time je Siksto V. pokazao da ustanovljuje jedno crkveno tijelo isključivo za Crkvu u hrvatskom narodu, usred Rima. To je jedini inozemni i nacionalni Kaptol u Rimu koji je postojao u povijesti Crkve. Trajao je do 1901. godine, kad je umjesto njega papa Leon XIII. utemeljio »Svetojeronimski zavod za hrvatski narod«, koji danas postoji pod imenom Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima. Spomenimo također da je kroz 312 godina kaptolskog života bilo 20 natprezbitera i 95 kanonika koji su registrirani u knjigama. Dolazili su iz svih hrvatskih dijeceza. Osmam je kanonika imenovano biskupima, dvadesetak ih je razvijalo književnu i kulturnu djelatnost, neki su stekli i svjetsku slavu. Među kanonicima neki su bili Papini izaslanici u pojedinim zemljama, neki su službeno ocjenjivali hrvatske knjige, a neki su se zalagali za afirmaciju slavenske liturgije. Svojim životom, djelatnošću, jezikom i molitvom kanonici su bili trajna prisutnost hrvatske domovine u središtu katoličkog svijeta.⁷⁷

9. Sikstova ljubav prema sv. Jeronimu. Sam Papa kaže u buli da je dao sagraditi crkvu sv. Jeronima iz poštovanja i posebne pobožnosti, i to od malih nogu (»ab ineunte aetate«), prema najvećem učitelju Crkve. Ali i ta se pobožnost dade dovesti u vezu s činjenicom što je sv. Jeronim potjecao iz Ilirika, odakle su kasnije i Sikstovi pradedovi vukli lozu. Još više, Papa je bio naumio prenijeti kosti sv. Jeronima iz bazilike Sv. Marije Velike u crkvu sv. Jeronima, ali kanonici te bazilike »iz marljive pobožnosti i veoma pobožne revnosti« nisu to dopustili,⁷⁸ a uskoro je nadošla i Papina smrt.

10. Sikstova ljubav prema sv. Ćirilu. Papa Siksto V. također je pokazao osobitu ljubav prema sv. Ćirilu, apostolu slavenskih naroda. Priča se da je Papa želio i njegove kosti iz bazilike sv. Klementa prenijeti u crkvu

⁷³ Bula *Sapientiam Sanctorum*, Archiv. Sec. Vat., Brev. vol. 172, ff. 46r—60v. Navedeni odlomak nalazi se na str. 53r. Izvorno: »...personas idoneas dictae Nationis Illyricae, seu etiam alienigenas«. U gotovo svim dosadašnjim objavljenim tekstovima bule čitali smo: »...seu alias etiam origenas«, umjesto »etiam alienigenas«, kao što stoji u izvorniku. Stvar se bitno ne mijenja (kao što ističe P. GASPARRI, *San Girolamo degli Schiavoni, La Civiltà Cattolica*, 1235/1902, str. 105); L. JELIĆ, *L'Istituto Croato a Roma, Acta Hieronymiana*, str. 138—140, skraćeno.

⁷⁴ *Ondje*.

⁷⁵ Usp. *Cod. Vat. Lat. 5440*. u Vatikanskoj biblioteci; J. BURIĆ, *Kanonici*, str. 92, bilj. 5.

⁷⁶ Usp. J. BURIĆ, *nav. dj.* str. 93, gdje se opisuje povijest i sudbina Perettijevih potomaka i obiteljske razgranatosti.

⁷⁷ Usp. J. BURIĆ, *nav. dj.* str. 155—157.

⁷⁸ C. B. PIAZZA, *nav. dj.* str. 639.

sv. Jeronima, gdje je inače dao sagraditi kapelicu posvećenu svetoj braći, Ćirilu i Metodu.⁷⁹

11. Pokušaj prijenosa hrvatskog zavoda iz Loreta u Rim. Siksto V. odlučio je da se poveća broj hrvatskih studenata u ilirskom kolegiju u Loretu, sa 24 na 48. Dapače, naumio je bio kupiti palaču pokraj crkve sv. Jeronima u Rimu da tu prenese »ilirski« kolegij iz Loreta. Ali i tu ga je smrt pretekla.⁸⁰

12. Rimske hrvatske veze s Perettima. Nakon smrti pape Siksta V. 1590. hrvatska Bratovština svake je godine, kroz dugo vremena, na obljetnicu smrti, 27. kolovoza, služila Misu zadušnicu u njegovoj svetojeronimskoj crkvi. Također je cijela zajednica ostala u veoma dobrim odnosima s cijelom obitelji, osobito s njegovom sestrom Kamilom.⁸¹ Dvojica kardinala iz Montaltove obitelji bili su naslovnici naše crkve: pranećak Siksta V. Alessandro Peretti Montalto (1585—87), i Francesco Peretti Montalto (1642—53).

ZAKLJUČAK

a. Prema pisanim povijesnim podacima koje smo ovdje iznijeli razvidno je da se hrvatsko (dalmatinsko, slavensko, šćavunsko, ilirsko) podrijetlo Siksta V. počelo isticati 30—40 godina nakon njegove smrti (Mrnavić). Tko dođe do bilježaka Valentića i Kvinčića, možda će moći uvelike pomaknuti ove povijesne međaše. Od 17. stoljeća u Rimu postoji neprekinuta predaja o Papinoj krvnoj povezanosti s hrvatskim narodom. Usporedo s tom predajom išla je i ona domovinska (Zmajević) i ona montaltska koja je doprla do naših dana, unatoč tome što su je neki (Pistolesi) pokušali osporiti.

b. U prvotnim dokumentima nemamo jasnih naznaka ni mjesta ni koljena Sikstova porijekla, nego samo izjava da potječe s naših strana, da je »Ilir«. Ali kad je 1651. u svetojeronimskoj ustanovi izbio problem: tko se može primati u Zbor i Kaptol, onda se spor tako razbuktao da su umiješane stranke tražile sve jaču dokaznu moć. Najednom se stalo tvrditi (Paštrić), ne navodeći posebna dokaza za to, da je Siksto V. koji je sagradio crkvu i ustanovio Kaptol, rođen od oca Dalmatinca. Kad je pitanje pozitivno riješeno u korist katoličkog naroda koji obitava u »Ilirskoj pokrajini«, onda se počelo bezbrižno govoriti da je Siksto V. porijeklom Ilir, bez obzira u kojem koljenu i stupnju. Upravo iz toga razdoblja vrlo je značajno svjedočanstvo advokata Rote Saracinellija koji prenosi »vrlo poznatu« činjenicu da je Sikstov otac govorio hrvatski (lingua sclaua), jer je bio Hrvat (Illyricus). Dopuslimo čak da je Sikstova oca pradjed (5. koljeno) došao u Italiju, nije nikakvo čudo da se u obitelji govorilo hrvatski, kad i danas ima hrvatskih skupina u Južnoj Italiji koje su zadržale svoj stari govor od prije 400—500 godina, kamoli da ga ne zadrže u 4. i 5. koljenu.

c. Vidjeli smo koliko ima različitih imena mjesta odakle bi potjecali Sikstovi pređi: Kušica, Kruščica, Kruševica, Kruševce, Kruševo, Kruševac... Prezime (Peretti) dovodi se u vezu s mjestom podrijetla, i ne bez razloga, pogotovo što i sam Siksto V. u svom grbu ima tri kruške. Čini se da je najvjerojatnija predaja koja govori o Kruševicama u Boki Kotorskoj kao mjestu odakle su potekli Sikstovi pradjedovi.

d. Ono što je Siksto V. učinio za Hrvate i u Rimu i u domovini ukazuje nam se kao najjači dokaz o njegovoj krvnoj vezi s našim narodom. Njegova brojna djela hrvatskom narodu nisu mrvice karitativne milostinje nego dalekosežna pomoć u crkvenom, kulturnom i narodnom pogledu. Ta djela rječitije govore od bilo kakva usmena priznanja o njegovu hrvatskom podrijetlu.

⁷⁹ S. K. SAKAČ, *nav. dj.*, str. 219; J. BURIĆ, *Iz hrvatske prošlosti*, Rim 1966, str. 68.

⁸⁰ Usp. pismo P. CEDULINA, hvarskog biskupa, 31. I. 1600, papi Klementu VIII. u Archiv. Secret. Vat. Arm. I—XVIII, nr. 1718, ff. 2—3. Usp. tekst cijelog pisma u J. JURIC, *Collegium Illyricum Lauretanum* (dissertatio), Roma 1932, u rukopisu, str. 168—172.

⁸¹ Usp. J. BURIĆ, *Hrvatsko podrijetlo pape Siksta V.*, str. 58.